

Акцентовані відмінні ознаки складових лінгвокультурного коду: вторична значимість одиниць, архетипна природа, груповий характер утворення вторичних значень, системність використання. Виявлені типологічні та функціональні характеристики досліджуваних кодів систем. Описано найбільш популярний спосіб класифікації одиниць лінгвокультурного коду за субстанціональним (єдність плану вираження) та концептуальним (єдність плану значення) ознакам. Виявлені основні тематичні групи одиниць, досліджувані в проаналізованих роботах. Визначено спосіб ієрархічного упорядкування одиниць коду за тематичними групами, для позначення яких запропоновано термін «субкод».

Ключевые слова: лінгвокультурний код, субкод, семиосфера, вторична номінація, субстанціональний код, концептуальний код.

Pustovalova Vira. The Theoretical Background of the Linguocultural Codes Investigations. The paper deals with the theoretical aspects of the linguocultural codes study as semiotic phenomenon. The existing approaches to the interpretation of the term «linguocultural code» in comparison with the term «code» as the basic unit of semiotics are examined. The distinctive features of the linguocultural code are accented: the secondary meaning of the units, the archetype nature, the group nature of secondary meanings formation, the systematic usage. The typological and functional characteristics of the code systems are identified. The most popular way of classifying the linguocultural code units on the substantial (based on the unity of the expression plan) and conceptual (based on the unity of the meaning plan) characteristics is described. The basic thematical groups of units are pointed out. The hierarchical way of dividing the units of code into thematic groups is defined. To name these groups the term «subcode» is proposed.

Key words: linguocultural code, subcode, semiosphere, secondary nomination, substantial code, conceptual code.

УДК 811.161.2'371

Руслана Ріжко

ТРОПЕЇЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ДОМІНАНТ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено тропеїчним структурам як семантико-стилістичним домінантам поетичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ ст., зокрема звернено увагу на особливості їх семантичного наповнення. З'ясовано роль тропеїчних

конструкцій у вербалізації індивідуально-авторської картини світу задекларованого періоду.

Ключові слова: семантико-стилістичні доміанти, тропеїчні структури, індивідуально-авторська картина світу, поетичний текст, концепт, внутрішня форма (ВФ) слова.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна функціональна антропозорієнтована лінгвістична наука концентрує увагу на дослідженні мови художніх текстів, що насамперед репрезентує індивідуально-авторську креативну модель світу зі всією системою морально-етичних цінностей, світовідчуття кожного з майстрів слова. Важливим у лінгвостилістиці є аналіз доміантних лінгвоодиниць, їхніх семантико-стилістичних функцій, наукова інтерпретація авторської поетичної картини світу, виявлення механізмів трансформації мовних явищ у системі художньо-образного бачення митців. Цей ряд актуальних питань у сучасній лінгвістичній науці можна продовжувати, оскільки значеннєвотвірний потенціал лексем у складі текстових висловлювань має широкі можливості для реалізації.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Теоретичні та ідіостилістичні проблеми лінгвоаналізу художнього тексту (з увагою до функціонування слова у відповідних текстових репрезентаціях), моделювання особливостей художньо-образного мовомислення висвітлено у працях багатьох учених, зокрема С. Єрмоленко, Н. Бабич, С. Бибик, Г. Вокальчук, М. Голянич, В. Калашника, Ю. Лазебника, Л. Лисиченко, А. Мойсієнка, Л. Пустовіт, Н. Сологуб, Л. Ставицької, С. Форманової, Л. Шевченко та ін.

Українська поезія кінця ХХ – початку ХХІ ст. з її багатством мовних засобів і стилістичним (тропо-фігуральним) розмаїттям, модифікацією традиційної поетики – явище цікаве й оригінальне. Активні процеси розвитку художнього слова, що відбулися за цей час і супроводжувалися різкою зміною світоглядних та буттєвих доміант, зумовили особливу зацікавленість дослідників окресленим періодом. Ознаки літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ ст., розвиток різноманітних художніх напрямів та індивідуальних стилів, динаміка поетичних мотивів і образів – питання, що перебувають у полі зору різних літературознавчих досліджень. Лінгвісти ж насамперед звертають увагу на особливості художньої мови кінця ХХ – початку ХХІ ст., зокрема проблеми, що стосуються розкриття специфіки поетичного слова (С. Єрмоленко, Т. Єщенко, Ю. Зуєнко,

Л. Кравець, Ю. Лазебник, О. Маленко, О. Рудь, Л. Ставицька, Г. Сюта), внутрішньої форми слова (В. Русанівський, М. Голянич, Р. Стефурак), асоціативно-образної організації художніх текстів (А. Мойсієнко, В. Чабаненко), експресивного навантаження лінгвоодиноць (Н. Бойко, Г. Вокальчук, В. Чабаненко), художньо-естетичного розвитку традиційної поетичної лексики (Т. Беценко, В. Дятчук, С. Єрмоленко, В. Калашник, Л. Пустовіт) та процесів її збагачення (Н. Адах, Г. Вокальчук, В. Герман, О. Жижома, Ж. Колоїз), характеристики ідіостилю письменника (Н. Бабич, А. Бондаренко, Г. Губарева, Н. Дашенко, Л. Невідомська, Л. Тиха) тощо.

Незважаючи на безумовну наукову новизну, вагомість висновків і спостережень дослідників, сьогодні цілісне уявлення про поетичну картину світу, маніфестовану українською поезією означеного періоду, зокрема її домінантні риси, поки що не сформоване. Отже, існує проблема виявлення й аналізу семантико-стилістичних домінант в українському поетичному дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ ст., потреба в розв'язанні якої і зумовлює **актуальність** обраної теми статті.

Мета дослідження – визначити особливості семантичного наповнення тропеїчних структур як домінантних засобів художньої мовотворчості кінця ХХ – початку ХХІ ст., з'ясувати їхню роль у вербалізації індивідуально-авторської картини світу задекларованого періоду.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Матеріал дослідження дає підстави стверджувати, що тропеїчні вирази (метафори, епітети, порівняння) у поетичних текстах кінця ХХ – початку ХХІ ст. виступають не тільки засобом образності, експресивності, але й виразниками концептів, що формують авторську модель світу.

Так, ґрунтуючись на кодифікованій інформації мовних одиниць і контекстів (+ фонових асоціаціях), спробуємо дешифрувати семантичне наповнення (сміслові модифікації) іменникових метафор із художніми означеннями та вербонімних тропеїчних конструкцій. Наприклад: *а ти із очима Діогена / проходиш наскрізь / тримаючи в крижаних пальцях / сірі підсвічники чорнобривців* (Я. Гадзінський); *то може це все-таки не я / за колючим дротом дощу?* (О. Пашук). Важливу роль у декодуванні змісту цих висловлень і метафоричної структури зокрема відіграє внутрішня форма (ВФ) слів **підсвічник**

(«той, що під свічкою», «під світлом»), **чорнобривці** (ВФ номена *чорнобривець* – «той, хто має чорні брови», семи – *чорний* + *брови* (*чорні брови*) – символізують вроду, красу, молодість), а також значення лексем **сірий** (у контексті – *сірі чорнобривці*; означення *сірі* вказує на зів'ялість, невиразність), **колючий** (ВФ – «той, що має колючки»); у контексті: **колючий дріт** – дріт із колючками; може поранити, завдати болю; **колючий дощ** – той, що викликає болісні почуття), що в семантичній співдії імпліцитно актуалізують нові мікрообрази й топіки смислотворення (*сірі підсвічники чорнобривців* – безживність краси; *бути за колючим дротом дощу* – відгородити себе від світу, поринути у болісні відчуття, які постійно дошкуляють).

Отже, конотативні відтінки представлених епітетів, що входять у структуру метафор, сприяють інтенсифікації (**колючий**), розширенню рамок образності креативного повідомлення тропеїчних виразів (**сірі**). Проілюстровані метафоричні моделі репрезентують асоціативне сприйняття предмета чи явища позамовної дійсності, яке належить до індивідуально-авторської картини світу (*сірі підсвічники чорнобривців, колючий дріт дощу*).

Порівняймо ще: *Ет, заболіла вже й тобі дорога* (А. Мойсієнко); *Голосить Галя, криком промовляє / і полум'я з розпуки розпукає* (В. Стус); *Як дикий мед, горенять мої сльози* (Л. Голота); *І очі скляніють та свята не бачать...* (Н. Неждана) тощо.

Дієслівна тропеїчна структура *заболіла дорога* аперцепціюється завдяки «прочитанню» особливостей реалізації когнітивного потенціалу внутрішньої форми вербоніма *заболіла* – семи *біль* (відчуття фізичного страждання; своєрідний психофізіологічний стан людини, який проявляється в неприємному, гнітючому, інколи нестерпному відчутті [1, с. 81]). Стрижневе слово в метафорі можна трактувати по-різному (залежно від мовного досвіду реципієнта), однак домінантним буде «завдала страждань, муки; призвела до туги, журби; додала переживань, хвилювання; стала важкою» тощо. Контекстом (*Ет, заболіла вже й тобі дорога*) мотивується й інше смислове розгалуження метафоричної структури: вимушеність ліричного героя «податися в дорогу» (через певні життєві обставини, негаразди).

Метафора *полум'я розпукає* інформує: полум'я підсилюється. ВФ дієслова, експлікуючи фрейм *розпука*, розгалужує смисл

повідомлення, підкреслюючи душевний біль, страждання, безнадію, відчай ліричної героїні.

Оказіоналізм у метафоричній сполуці *горенять сльози* (ВФ дієслова – сема *горе*) декодуємо як ридання, наповнені горем, душевними переживаннями, смутком (сльози від горя, біди), а дієслівну лексему у метафорі *очі скляніють* (ВФ дієслова – сема *скло*) можна трактувати так: стають нерухомими, черствими, байдужими (зазначимо, що образ *очі* «виконує роль як деталі зовнішнього портрета, так і маркера внутрішнього світу особистості» [3, с. 44]; «очі – дзеркало душі»).

Отже, ВФ слова, експлікуючи якусь одну «концептуальну ознаку» [2, с. 34] (*заболіла – біль, розпукає – розпука, горенять – горе, скляніють – скло*), спроектовує увагу читача на семантичну полівекторність метафоризованого референта, виявляє передусім індивідуально-авторське сприйняття дійсності, «виражає думку або ідею, підпорядковану авторському задуму» [4, с. 137].

Як показав матеріал дослідження, продуктивним тропеїчним засобом у поетичній мові кінця ХХ – початку ХХІ ст. є епітет. Характер семантичного наповнення художніх означень, їхня стилістична роль у мовотворчості означеного періоду визначені національно-культурними установками, індивідуально-авторським світобаченням. Епітетні конструкції маніфестують значення, за допомогою яких реципієнт поглиблює знання про світ, формуючи різні художньо-асоціативні «гіпотези» розвитку образів. У текстовому просторі українських авторів кінця ХХ – початку ХХІ ст. поетичні означення передусім реалізують аксіологічну семантику, інтенсифікуючи оцінну вагомість дистрибута – слова, яке вони образно характеризують. Виділено дві протилежні оцінно-семантичні зони зі знаками «+» (добре) і «-» (погано):

1) *легкий і світлий сон* (І. Жиленко), *святий рай* (О. Галета), *ласкава колискова* (І. Андрусак), *весела коляда* (Н. Стефурак), *щаслива мить* (Я. Ткачівський), *найлагідніше слово* (Л. Костенко), *щирі очі* (К. Хаддад);

2) *лихий біль* (В. Недоступ), *лютий вечір* (А. Антонюк), *пекучий шлях* (В. Стах), *жорстока мука* (О. Бабій), *хрустіння кляте* (І. Малкович), *страшне страждання* (Ю. Позаяк), *хмари грізні* (К. Калитко).

Об'єкт у наведених семантичних моделях виражає позитивну оцінку за одними аспектами денотата і негативну – за іншими

(залежно від чуттєвого, психічного світосприйняття), що яскраво відбито в поезії окресленого періоду: *Ти чекала того сонячного слова, / Неповторного і вічно молодого* (Б. Олійник), *Були ж у ньому зорі, солов'ї, / цвіло щасливе й нелукаве слово* (В. Грабовський) – мотивація: «слова, які піднімають настрій, покращують самопочуття»; *Та на землю до мене зійдеш ти, / щоб забув я жорстокі слова* (В. Герасим'юк), *А слів холодних та безжальних / душа соромиться...* (В. Грабовський) – мотивація: «слова, які завдають болю, страждання».

Аксіологічного змісту в поетичному дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ ст. набуває не тільки сам епітет (прикметник), а й лексема (іменник), з якою він поєднується: *Час – він мудрий, фікції скасує* (Л. Костенко) – позитивна оцінка «+»; *І в тихий час нашіптую страхи* (М. Людкевич) – позитивна оцінка «+», але сам процес *нашіптую страхи* оцінюється негативно «-»; *добрі часи погані часи – вони залишали шанс / коли ти грівсь на шкільних подвір'ях* (С. Жадан) – *час (часи)* – величина амбівалентна: акумулює позитивні й негативні конотативні нашарування; *Когось зіпхнули в прикрий час* (О. Слоньовська) – негативна оцінка «-»; *Наш тривожний згорьований час* (І. Драч) – підсилена градаційна негативна оцінка «-».

У досліджуваних текстах виявлено також особливості трансформації усталеної сполучуваності епітетів *кароокій, чорнобровий (чорнобривий), босоногий* (фрейм «людина»); *чорнокрилий* (фрейм «птаха»). Порівняймо: *Десь далеко в полі, біля стежки, / Кароокій соняшник стоїть* (Д. Павличко), *кароока ріка / обережно любить / коштовний темний оксамит твого тіла* (К. Калитко), *сто релігій / і сто філософій / в кароокій сльозі білявки* (О. Яровий), *Заспіваю твою любов / У великій твоїй дорозі, / В тій дорозі, де й я ішов / В кароокій рясній тривозі* (М. Вінграновський); *А хмарини чорнобриві / В дзбанках воду рознесли / По дібровах і по нивах* (І. Чопей); *сніг / паде босоногий / сніг* (І. Андрусак); *У небесних полях чорнокрилий тюльпан* (І. Римарук) тощо. Такі образи репрезентують ліричне (індивідуально-авторське, креативне) сприймання дійсності, вказують на психологічний зміст поетичного означення.

Як показав аналіз, оказіональні епітетні (епітетно-метафоричні) конструкції імпліцитно концентрують задум та мету автора, породжують широкий асоціативно-образний вимір «омовленого»

буття (підкреслюють унікальність та цінність кожної миті життя, надають зображеному в поезії буденному неповторності): *розклеєний блуд* (Л. Лисенко), *хризантемна ржа* (С. Сапеляк), *стигла печаль* (І. Драч), *легітимні трави* (Т. Винник), *хвойні слова* (В. Герасим'юк); *місяць медвяноокий* (О. Степаненко), *секонд-хендівське небо* (Л. Перлулайнен), *любистковострунна кобза* (С. Миронюк), *тьма тисячогорба* (Ю. Бедрик), *солодкочола безтяма* (Р. Мельників), *синьожилі кімнати* (Ю. Стахівська); *волошково-сиза далина* (О. Бабій), *біль розтривожено-карий* (Л. Слюсак), *буришиново-прозорі виногрона* (Б. Матіяш), *коридори асфальтово-небні* (Б.-О. Горобчук) та багато ін.

Отже, епітет у поетичній мові кінця ХХ – початку ХХІ ст. реалізує потужну смисло- і стилетвірну активність, відіграє важливу роль у розумінні та сприйнятті дійсності, її опредметненні, виступаючи інструментом цілеспрямованого впливу на свідомість людини.

З'ясовано, що в досліджуваній мовотворчості превалюють сполучникові порівняння (помічена тенденція до ускладнення таких структур), зокрема компаративеми з *реально-* та *ірреально-порівняльним показником* (терміни Н. Шаповалової) [6, с. 9].

Так, найчастіше в поетичних текстах кінця ХХ – початку ХХІ ст. показником реально-порівняльних відношень виступає підрядний сполучник *як*: *спогади з'являються раптово як позачергові наряди від лейтенанта* (П. Коробчук); *поверни місяць так щоб він падав на рідне обличчя / і тремти як художник і плач як убивця над ним* (Н. Білоцерківець) та ін. За допомогою цього сполучника зміщується смисловий акцент із порівняння на зіставлення: *полуда для мене як сад і покора як гріх* (І. Андрусак), *Любити відчайдушно, як весна, / Ненавидіти, як зима, нещадно* (Б. Олійник), *Юність наша, гостра і густа, / як шипшина, і, немов гніздо, тепла, незахищена, висока!..* (І. Римарук), *Тут день, як дощ, і дощ, / Як день і ніч. І ради / Немає нам обом / І кожному із нас* (Т. Федюк) тощо.

Показниками ірреально-порівняльних відношень у мовотворчості окресленого періоду визначено сполучники підрядності *мов, немов, немовби, наче, неначе, ніби*: *на сукнях чорних золотенькі / хрестики, мов коники, стрибали* (Д. Павличко); *і дорогу на схід перед себе немов ікону / учорашні вітри розгортають на теплій глині* (І. Андрусак); *шпарина в небі визріла зненацька, / була, немовби усмішка відьмацька, / тому поласився на неї птахолов*

(Л. Стринаглюк); *Тут загадка, яку я не можу розв'язати, / маленька, наче блошине око* (О. Сливинський); *Помалу гас / парк на схилі, неначе палітра фрески* (Г. Петросаняк); *І входить промінь, ніби ніж, / в гущавину лісів* (М. Савка) та ін. Компаративеми з ірреально-порівняльним показником за смисловим наповненням корелюють із метафоричними репрезентаціями, оскільки пропозиція-об'єкт таких утворень завдяки впливу семантики показника переважно є уявною [5, с. 180].

Як показав матеріал дослідження, частотні в поетичних текстах кінця ХХ – початку ХХІ ст. є також структури з орудним відмінком у порівняльному значенні. Специфікою цих конструкцій є «контамінація об'єкта й показника порівняльних відношень в одній лексемі, а саме: об'єкт виражається лексичним значенням слова, а показник – граматичним (формою орудного відмінка)» [6, с. 7]. Ця форма іменника без прийменника підкреслює активну дію та стан через порівняння, уподібнення, разом із дієсловом інтенсифікуючи, динамізуючи внутрішню напруженість фрази: *Пролийся золотим дощем / І дай мені надію* (О. Яровий), *Які то були ранки – роси! Роси! / Дзвіночком синім серце зацвіло!* (М. Ткачівська), *А радість птахом перелітним / Вже мчить до серця напрямки* (В. Калашник), *Увійди в мою пам'ять / Світлим спалахом літнього ранку* (В. Мельник), *Я на твоїх вогненних віражах / блакитним вітром туги догораю* (О. Пахльовська), *бджолою загуло козацтво в церкві* (В. Ілля), *лускою холодної риби / знову сяє вечірня зоря* (С. Вишенський), *Венерою часів сюрреалізму / В заглибленні стіни стояла ти* (С. Жадан), *Вже хижість перебігла тінню в лузі* (В. Кордун), *...сидять жєбраками набридлі надії* (В. Стах), *поети волають дзвонами* (Р. Мельників) тощо.

Наявність конструкцій з орудним порівняльним (який розгортає предикативну ознаку, виражену дієсловом) у поетичному дискурсі досліджуваного періоду є відображенням української мовної картини світу. Однак усталені компаративеми в художньому мовленні кінця ХХ – початку ХХІ ст. зазнають творчих модифікацій, розширення конкретно-чуттєвого сприйняття, і фольклорні образи виступають уже засобами моделювання індивідуально-авторської моделі світу: *Зоря над містом хлібом пахне темним* (М. Вінграновський), *Лебедем білим / Час одлетів* (С. Пушик), *Срібним лебедем місяць пливе* (М. Турчин), *Наді мною калиноуста Лада / схилилась вишневою калиною* (І. Калинець), *Сторожовою згіркою тополею / Стоїть*

Вкраїна на семи вітрах (О. Слоньовська), *Осінь в небі журавлями / Гомонить* (І. Чопей), *Котились писанками ізгори / ясні сонця у мамині долоні* (І. Калинець). Такі художні трансформації, переосмислення кодифікованих порівнянь (напр.: *дівчина, як калина – Лада схилилась вишневою калиною*) свідчать про життєвість фольклорних (народнопісенних) образів, які в поетичній мові є не лише стилістичним прийомом, а й елементом художньо-образного мислення майстрів слова.

Порівняльні конструкції синкретизують у собі семи уподібнення й перетворення. Говорячи, що суб'єкт порівняння *скрапне жалібним дощем* (В. Базилевський), *подорожником пахне* (М. Воробйов), *місяцем дивиться* (Т. Савченко), *синім цвітом процвітає* (В. Голобородько), автор співвідносить зміст конструкцій із утвореннями: *скрапне, як жалібний дощ; пахне, як подорожник; дивиться, як місяць; процвітає, як синій цвіт*, але при цьому образно показує, що суб'єкт нібито перевтілюється в об'єкт.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, аналіз тропеїчних структур як семантико-стилістичних домінант поетичної мови кінця ХХ – початку ХХІ ст. дав змогу з'ясувати, що метафори, епітети та порівняння у задекларованих текстах виступають не тільки способом вербального оформлення об'єктивної дійсності, але й особливою формою її пізнання (містять когнітивні й аксіологічні нашарування) та структурування (креативне переосмислення реальності), засобом впливу на свідомість та емоційний світ реципієнта, фокусуючи в собі різні «грані» досвіду мовця.

Подальші дослідження семантико-стилістичних домінант в українській мовотворчості означеного періоду, на нашу думку, можуть бути пов'язані з аналізом, порівняльною характеристикою домінантних лінгвоодиниць (мовних структур) у художніх текстах кількох (двох, трьох і більше) авторів, що дасть змогу глибше й детальніше охарактеризувати сучасну ідіостилістичну текстотвірну систему.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Голянич М. І. Внутрішня форма слова і дискурс : монографія / Марія Іванівна Голянич. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦП Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2008. – 296 с.

3. Дядченко Г. Метафоричні структури тематичної групи «людина» у сучасній українській поезії / Ганна Дядченко // *Культура слова* / [відп. ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : ТОВ «Грамота», 2006. – Вип. 66–67. – С. 42–47.

4. Дятчук В. В. Семантична структура і функціонування лексики української літературної мови / В. В. Дятчук, Л. О. Пустовіт. – К. : Наукова думка, 1983. – 156 с.

5. Ріжко Р. Л. Сполучникові порівняльні конструкції в поетичних текстах кінця ХХ – початку ХХІ століття / Р. Л. Ріжко // *Актуальні проблеми синтаксису : сучасний стан і перспективи дослідження : програма, матеріали та тези доповідей Всеукр. наук. конф., присвяченої 100-річчю від дня народження професора І. І. Слинька* / відп. за випуск Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – С. 180–181.

6. Шаповалова Н. П. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. П. Шаповалова. – К., 1996. – 16 с.

Рижко Руслана. Тропеический потенциал семантико-стилистических доминант в поэтических текстах конца ХХ – начала ХХІ века. Стаття посвящена тропеическим структурам как семантико-стилистическим доминантам поэтических текстов конца ХХ – начала ХХІ века. Определена роль метафор, эпитетов, сравнений в вербализации индивидуально-авторской картины мира задекларированного периода. Основываясь на кодифицированной информации языковых единиц и контексте (а также фоновых ассоциациях), дешифровано семантическое наполнение (смысловые модификации) тропеических конструкций. Выяснено, что метафоры, эпитеты и сравнения в поэтических текстах конца ХХ – начала ХХІ века выступают не только способом вербального оформления объективной действительности, но и особой формой ее познания (содержат когнитивные и аксиологические наслоения) и структурирования (креативное переосмысление реальности), средством воздействия на сознание и эмоциональный мир реципиента, фокусируя в себе различные «границы» опыта адресанта.

Ключевые слова: семантико-стилистические доминанты, тропеические структуры, индивидуально-авторская картина мира, поэтический текст, концепт, внутренняя форма (ВФ) слова.

Rizhko Ruslana. The Tropeic Potential of Semantic and Stylistic Dominants of Poetry Texts of Late XX th – Early XXI st Century. The article explores the tropeic structures as semantic and stylistic dominants of poetry texts of late XX th – early XXI st century. The role of metaphors, epithets, similes in the verbalization of the author's individual picture of the declared period is defined. Basing on the codified information of the linguistic units and the context (and also background associations), the semantic filling (notional modifications) of the trope constructions is decoded. It is found out that the metaphors, epithets and similes in the poetic texts of the end of late XX th – early XXI st century are not only the method of the verbal design of the objective reality but also the special form of its

cognition (the contain cognitive and axiological stratification) and structuring (creative rethinking of the reality), means of impetus on the recipient's consciousness and emotional world, focusing in itself the different edges of addressee's experience.

Key words: semantic and stylistic dominants, tropeic structures, individually authorial picture of the world, poetry text, concept, inner form (IF) of word.

УДК 811.161.2'373.611

Анна Руссу

СПЕЦИФІКА ПРЕФІКСІВ ВІД- І РОЗ- У ДІЄСЛІВНИХ ТЕРМІНАХ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ «ЗВОРОТНА ДІЯ»

Здійснено спробу проаналізувати закономірності застосування префіксів від- (віді-, од-, оді-) і роз- (рози-) на позначення зворотної дії у словниках 20-х – першої половини 30-х рр. ХХ ст. Запропоновано моделі дієслівного термінотворення із названими префіксами та виявлено найпродуктивніші з них. Зроблено висновки, що кожен із префіксів, попри спільну семантику «зворотна дія», використовують на позначення різних за характером дій та процесів.

Ключові слова: термінотворення, дієслово, префікс, «зворотна дія», 20-і – перша половина 30-х рр. ХХ ст.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. У термінознавстві значне місце посідає питання про особливості морфологічного творення термінів. Термінологію окремих галузей знань побудовано за загальними правилами словотворення, що їх вироблено в дослідженнях О. Безпояско, К. Городенської, Т. Возного, В. Горпинича, В. Грещука, Є. Карпіловської, Н. Клименко, І. Ковалика, М. Плющ та багатьох інших [1; 3; 4; 5; 10; 12; 13; 20]. Проте, як указують В. Даниленко, В. Лейчик, термінологічне словотворення має низку особливостей порівняно із загальномовним [6; 16]. Зокрема, термінотворення – це завжди свідомий процес, а не стихійний, а тому є контрольованим і регульованим [6, с. 91]. У зв'язку з цим актуальною є ідея про запровадження на рівні морфологічного термінотворення словотворчих морфем, які б для виражали конкретне значення і виконували класифікаційну функцію [6, с. 63-66; 11, с. 2-6; 16, с. 21-25; 24, с. 49].